

נתיב הענוה - א, ה,

1. ובפ"ק דע"ז (כ', ב') ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי חסידות וחסידות מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביא לידי תחיית המתים וחסידות גדולה מכולם שנאמר אז דברת בחזון לחסידך ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנא' יען משח ה' אותי לבשר ענוים חסידים וצדיקים לא נאמר כאן אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולם.
2. ביאור זה כי מחלוקת באלו שתי מדות שהוא החסידות והענוה איזה גדולה, ובאלו שתי מדות ראוי שיהיה המחלוקת בפרט.
3. כי הענוה כבר בארנו המדה הזאת שיש לה הפשיטות הגמור מן הגשמית כי זהו ענין בעל המדה הזאת, ודבר זה ראוי אל המעלה העליונה כאשר תראה כי התחתונים אינם פשוטים לכך סבר כי הענוה הוא על הכל.
4. ולמאן דאמר כי החסידות הוא על הכל, ר"ל כי החסידות באדם במה שהוא איש טוב וכבר ביארנו זה אצל מה שאמר ולא עם הארץ חסיד כי החסידות כאשר הוא הטוב אל הכל.
5. ושני המדות האלו שהם החסידות והענוה שווים שהם מדות עליונות, רק כי ההפרש בין אלו שתי מדות למביני מדע שהוא מצד שתי בחינות מחולקות, כי החסידות מצד הטוב, ולמ"ד הענוה גדולה כי הענוה שהיא מדת הפשיטות כמו שיתבאר.
6. ואברהם היה בו החסידות וזה ידוע כי מדתו היה כך, גם היה מדתו הענוה שאמר ואנכי עפר ואפר, וזה שאמר בפ"ק דברכות (ו', ב') על מי שקובע מקום לתפלתו כשמת אומרי' עליו הי חסיד הי עניו מתלמידיו של אברהם, כי מי שהוא קובע מקום לתפלתו הוא עם הש"י עד שיש לו מקום קבוע הוא הדביקות בו, ואין מגיע למדריגה הזאת רק החסיד והעניו כמו שנתבאר בנתיב התפלה, כי אלו שתי מדות הם עם השם יתבי, זה מצד הטוב שבו וזה מצד הפשיטות שבו, ודבר זה יש להבין כי הם עמוקים בחכמה מאוד.
7. ואלו שתי מדות מדת הפשיטות כאשר הוא מסולק מן הגוף הגשמי, ומדת החסידו' כאשר הוא מסולק מן הרע לכך פליגי בהם, ואין להאריך בזה עוד.
8. ועל כן בעל המדה שהוא מדת הענוה הזאת מיוחד לעולם הבא כדאמרין בחלק (סנהדרין פ"ח, ב') איזה בן ע"ה ענותן ושפל, והדברים האלו יש להבין ממה שאמרנו כי בודאי עולם הבא הוא עולם הפשוט הנבדל, ולפיכך אשר הוא מיוחד אליו אשר הוא ענותן, כי הענוה הוא הפשיטות כמו שיתבאר והוא מיוחד לעוה"ב בפרט וכאשר הוא נעלב מן אחרים ומקבל זה ואינו עולב. וזהו ענוה על ענוה מיוחד הוא יותר לעוה"ב:

1. ברכות כ"ח, ב'

ת"ר כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו ר' למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עה"ב.
אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי ת"ח ובשביל כך תזכו לחיי עה"ב.

2. שיחות הרב צבי יהודה מס' 33 עמ' 7

לעתיד לבוא יתגלה האור שהיה קיים לפני העולם ונגנו מתוך התאמה למצבו. במשך שנים ודורות, הולך הוא ומתגלה. כל מה שמוכן להתגלות, ברור הוא שישנו גם עכשיו. המציאות שתתגלה בעוד תרי אלפי שני ועוד תרי מאלפי שני היא יסוד הבריאה וכבר ישנה וקיימת עכשיו... אצלנו הכל אחדות אחת שלמה. אנחנו עם של דבקים בה' אלוהיכם. במצב זה העולם הבא נמצא בעולם הזה. המצב האידיאלי הוא הופעת עם של נביאים בארץ הנבואה. בתוך מציאותנו המדינית והחקלאית של העולם הזה מבריק אור העולם הבא.

2א. שם.

יש יחידים שתופסים, מרגשים וחיים, את העתיד בהווה. "עולמך תירה בחיידך" את העולם הבא בעולם הזה. מעבר למציאות שלנו, קיימת אמת מציאותית שמשקפת, מקרינה וחיה, מתוך מצב של דעת עילאית, מצב של התרוממות קודש מחשבתית אמונית דבקותית... ככל שהגוף והנפש שלמים יותר כך אושר העתיד מאיר, מדריך ומטהר, מזכך ומקדש את ההווה.

2ב. אגרות הראי"ה ב עמוד לט

בהבדל שבין רוחניות וגשמיות, צריך להעיר, שכל עיקר הבדל זה הוא רק בערך להשגתנו השכלית והחושית, ובעצמיות - וק"ו ביחש להדעה העליונה אין מקום לשום הבדל בזה. וכשאנו רוצים להסביר לנו את הענינים אנו אומרים, שברוחניות אנו מכירים חלק יותר גלוי של הופעה, ובגשמיות - חלק יותר סתור ומחובא, ובמקור האלהי הכל הוא במציאות מלא. מקטן ועד גדול, ומתגלה המציאות לפי הכנת המקבלים. אבל כל מה שמתגלה הוא יש ממש, אלא שמתגלה ניצוץ קטן מן הכל, וע"כ אנו משיגים בו התכונה החסרה, שאנו רגילים לבטאה בשם "גשמיות", מה שאין זה לפי האמת, ומ"מ היא האמת המושלכת לארץ, העולה וצומחת, "אמת מארץ תצמח".

2ג. אחדות ושניות

... אין העולם החומרי נפרד מהעולם הרוחני, אחדות שלמה יש בין שני העולמות האלה, כי שניהם ממקור אחד מוצאם "כי ביה ה, צור עולמים"... ועם ישראל גוי אחד בארץ, שהשניות שנואה לו על פי שרש נשמתו, מרגיש כי ההפרדה בין החומריות ובין הרוחניות מסבה לו צער גדול ועמוק, והוא מבקש לו דרך לשוב אל האחדות.

3. בינה לעיתים חלק א - דרוש ו לשבת תשובה

וזאת היתה שאלת ובקשת התלמידים לר' אליעזר, למדנו ארחות חיים, תודיע ותלמד לנו רבינו הארחות אשר נדרוך בהם באלו החיים שאנו חיים בעה"ז, כי במה שתשכילנו ותלמדנו דעת זו נזכה בהם לחיי העה"ב, ונהיה זוכים בהם, ר"ל באלו החיים עצמם עודנו על פני האדמה, נגיע אל החיים של העה"ב.

4. משנה מסכת ברכות פרק ט

כָּל חוֹתְמֵי בְּרֻכּוֹת שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, הָיוּ אוֹמְרִים מִן הָעוֹלָם. מִשְׁקַלְקְלוֹ הַמֵּינִין, וְאָמְרוּ, אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, הַתְּקִינוּ שֶׁיְהִיוּ אוֹמְרִים, מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם.

4א. רע"ב על מסכת ברכות פרק ט משנה ה

משקלקלו המינים - שאין מאמינים בתחיית המתים ואמרו אין עולם אלא זה, התקינו עזרא ובית דינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם לומר ששני עולמות יש, העולם הזה והעולם הבא, להוציא מלב המינים שכופרים בתחיית המתים: